

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ВА СПОРТ
ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ**

**ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ САНЪАТ ВА МАДАНИЯТ ИНСТИТУТИ
ҲУЗУРИДАГИ**

**ПЕДАГОГ КАДРЛАРНИ ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ
МАЛАКАСИНИ ОШИРИШ ТАРМОҚ МАРКАЗИ**

“Тасдиқлайман”

Малака ошириш тармоқ маркази директори

_____ О. О. Ҳасанов

2015 йил «__» _____

**“БАДИИЙ ТАНҚИД ФАНИНИ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШ” МОДУЛИ
БЎЙИЧА**

ЎҚУВ УСЛУБИЙ МАЖМУА

Тузувчи: с.ф.д. профессор М.Туляхаджаева

Тошкент – 2015

МУНДАРИЖА

1. ИШЧИ ДАСТУР.....
2. МАЪРУЗА МАТНИ
- 1-*Мавзу*. Бадиий танқид тарихи ва унинг бугунги кундаги кўринишлари.
- 2-*Мавзу*. С Анъанавий услубларнинг бойиши ва модернизациялашиши
- АМАЛИЙ МАШҒУЛОТ
1. *Мавзу*. Бадиий танқид фанини ўқитишда содир бўлаётган инновациялар ва улардан фойдаланиш.....
- 2- *Мавзу*. Таълим сифатининг яхшиланишига хизмат қилувчи омиллар
4. ТЕСТ САВОЛЛАРИ
5. МУТАХАССИС ТОМОНИДАН БЕРИЛГАН ТАҚРИЗ
6. ЭКСПЕРТ ХУЛОСАСИ

Умумутахассилик бўйича тайёргарлик

I. Кириш

Модулнинг мақсади ва вазифалари

“Бадиий танқид фанини модернизациялаш” модулининг мақсади: “Бадиий танқид фанини модернизациялаш” фан дастури асосида Санъатшунослик ва маданиятшуносликка таълуқли фанларини ўқитишда янги педагогик технологиялардан фойдаланиш, ўқув жараёнини такомиллаштириш бўйича малака ва кўникмаларни ривожлантиришни, ўзгаришлар ва уларнинг ижобий натижаларидан фойдаланишни, янги усул ва услубларнинг кашф этишни, анъанавий таълим тизимининг бойиши ва модернизациялашни, таълим сифатининг ижобий ўзгаришига хизмат қилувчи омиллар каби масалалари қамраб олишни, тингловчиларнинг педагогик ва эстетик тасаввурини бойитишни, дунёқараш ва фикрлаш доирасини кенгайтиришни мақсад қилган.

“Бадиий танқид фанини модернизациялаш” модулининг вазифалари:

Дастур мазмунида санъатшунослик ва маданиятшунослик назарияси концепциясидаги замонавий ўзгаришлар, фаннинг илмий изланишлар натижаси билан бойиб бориши, олиб борилаётган тадқиқотлар натижалари, тақриз ва бадиий баҳолашнинг замонавий мезонлари, замонавий танқидчилар ва улар фаолиятидаги янгиланишлар назарда тутилади. Ўзбекистоннинг энг янги тарихини билиш, фан, таълим, ишлаб чиқариш интеграциясини таъминлаш, тегишли мутахассисликлар бўйича илм-фанни ривожлантиришнинг устивор йўналишларини, илмий-тадқиқотлар ўтказишнинг самарали методларидан фойдаланишга ўргатиш асосий вазифалар этиб белгиланган.

Ушбу фан дастури малака оширгани келган санъатшунос ва маданиятшуносларга санъат асаридаги ҳаётий воқелик моҳиятини англаш, эстетик баҳо бериш ва унинг характерини очишига туртки бўлади.

Модулни ўзлаштиришга қўйиладиган талаблар:

“Бадиий танқид фанини модернизациялаш” учун олий таълим муассасалари таълим йўналишлари ва «Санъатшунослик ва маданиятшунослик фанларини ўқитиш методикасида инновациялар» мутахассисликлари махсус фанлари педагоглари малакасини оширишга қўйилган давлат талаблари ва тайёргарлик йўналишлари бўйича ўқув дастурига асос қилиб олинган.

Модулнинг ўқув режадаги бошқа модуллар билан боғлиқлиги ва узвийлиги

“Бадиий танқид фанини модернизациялаш” фани бевосита Педагогика, Психология, Театршунослик, Санъатшунослик ва маданиятшунослик фанлари шуниндек, Санъат назарияси ва тақризининг замонавий концепцияси, Маданиятшунослик фанининг долзарб масалалари, Санъаншунослик ва маданиятшунослик фанларини ўқитишда илғор тажрибалардан фойдаланиш, Санъатшунослик фанининг долзарб масалалари фанлари билан бевосита ва билвосита боғлиқ ҳолда педагогларнинг умумий тайёргарлик даражасини оширишга хизмат қилади.

Модулнинг олий таълимдаги ўрни

Таълимнинг меъёрий ҳуқуқий асослари инсоният тараққиётининг ҳаракатлантирувчи омили сифатида ижтимоий-иқтисодий ҳаёт моҳиятини касб этади. Юксак маънавий ва ахлоқий талабларига жавоб берувчи юқори малакали миллий кадрларни тайёрлаш стратегик мақсадларни акс эттиради.

Модул бўйича соатлар тақсимооти:

№	Модул мавзулари	Тингловчининг ўқув юкلامаси, соат				
		Ҳаммаси	Аудитория ўқув юкلامаси			Мустақил таълим
			жами	Назарий	Амалий машғулот	
1.	Бадиий танқид тарихи ва унинг бугунги кундаги кўринишлари.	2	2	2		
2.	Анъанавий услубларнинг бойиши ва модернизациялашиши.	2	2	2		
3.	Бадиий танқид фанини ўқитишда содир бўлаётган инновациялар ва улардан фойдаланиш.	2	2		2	
4	Таълим сифатининг яхшиланишига хизмат қилувчи омиллар.	4	2		2	2
	Жами: 10 соат	10	8	4	4	2

НАЗАРИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

1-мавзу. Бадиий танқид тарихи ва унинг бугунги кундаги кўринишлари

(2 соат)

Режа:

1. Бадиий танқиднинг ривожланиш жараёнлари ва воситалари.
2. Бадиий танқидда рўй бераётган ўзгарилшларнинг фан ўқитилишини янги босқичлари.
3. Бадиий танқид жараёнида педагогик маҳорат ва нутқ маданияти.

“Бадиий танқид тарихини ўрганиш орқали унинг ривожланиш босқичлари ўзлаштирилади. Ривожланиш босқичлари эса, фаннинг такомиллашишидаги воситаларини ўз ичига қамраб олади. Бадиий танқидда рўй бераётган ўзгарилшларнинг фан ўқитилишидаги янги босқичлар ўз моҳиятига кўра малака ошириш жараёнида қуйидаги: “Жаҳон ва миллий театр тарихи”, “Драматургия тарихи ва назарияси”, “Тасвирий санъат тарихи ва замонавий масалалари. “Театр декоратив санъати”, “Муסיқа тарихи ва замонавий муסיқий санъати”, “Кино санъати тарихи.” Замонавий жаҳон ва миллий кино санъати”, “Телерадио санъати”, “Анъанавий ва замонавий томоша санъатлари”. “Режиссура ва актёрлик санъати асослари” фанларни бевосита ўзлаштириш билан боғлиқ ҳолда кечади. Тингловчиларнинг педагогик маҳорати ва нутқ маданиятига эътибор қаратиш натижасида камчиликлар бартараф қилинади ва шу билан биргаликда амалий кўникмалари такомиллаштирилади.

2-мавзу. Анъанавий услубларнинг бойиши ва модернизациялашиши.

Режа

1. Анъанавий услубларнинг замонавий услублар билан синтези.
2. Фаннинг бошқа ижтимоий – гуманитар фанлар тизимидаги ўрни.
3. Бугунги кунда бадиий танқид фанининг тадқиқот предмети.

Анъанавий услублар танқиди ва тахлили аввало театр санъатида бошланди. Театр санъати борлиқни бадиий акс эттириш воситаларидан бири бўлиб, томоша санъатининг ўзига хосликларини ёритади Глобаллашув жараёнида анъанавий услубларнинг замонавий услублар билан синтези тезлашди ва такомиллашди. Натижада санъат турларининг ўзига хос бадиий танқид услуби ва уларнинг назарий ҳамда амалий аҳамиятини очиб берадиган тушунчалар пайдо бўлди.

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

3-мавзу. Бадиий танқид фанини ўқитишда содир бўлаётган инновациялар ва улардан фойдаланиш (2 соат)

Режа:

- 1.Бадиий танқид фанини ўқитишда содир бўлаётган инновациялар
2. Таълим сифатини яхшилашга хизмат қилувчи омиллар.
- 3.Бадиий танқидда рўй бераётган ўзгаришлар
4. Замонавий оқим ва йўналишларнинг турлари.

Ақлий ҳужум: мавзу бўйича саволлар берилади ва жавоблар мунозара баҳс шаклида тингланади, тингловчилар жавоби ва аудитория муҳити шу тарзда бошқарилади ҳамда баҳоланади.

Б/Б/Б (Биламан/Билишни хоҳлайман/Билдим) жадвали орқали тингловчиларга саволлар тарқатилади. Тингловчилар томонидан жадвал тўлдирилади ҳамда жавоблар натижаси аудиторияда муҳокама қилинади.

Кластер усули: Таянч сўз берилади; Барча тингловчилар шу сўз бўйича хаёлига келган ҳамма сўзларни ёзадилар.Ёзилган сўзлардан боғланадиганларини белгилайди. Таянч сўзнинг мазмунини ёритади. Дарс давомида ўрганилиши лозим бўлган муаммолар тингловчиларга маълум қилинади ва улар дарс давомида тушунтириб берилади.

4-мавзу. Таълим сифатининг яхшиланишига хизмат қилувчи омиллар. (2 соат)

Режа:

1. Бадиий танқиднинг ривожланиш жараёнлари ва воситалари.
2. Бадиий танқидда рўй бераётган ўзгаришларнинг фан ўқитилишини янги босқичларида акс этиши.

Фойдаланиладиган адабиётлар рўйхати

I.Ўзбекистон Республикаси Қонунлари

- 1.1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Тошкент.: Ўзбекистон, 2012.
- 1.2. Таълим тўғрисида. Ўзбекистон Республикасининг Қонунию – Тошкент: Ўзбекистон, 1997.
- 1.3. Кадрлар тайёрлаш миллий дастури // Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси. 1997. – 9-сон.

II. Ўзбекистон Республикаси Президенти Фармонлари ва Қарорлари

- 2.1.Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2004-йил 16-мартдаги “Кинематография соҳасида бошқаришни такомиллаштириш тўғрисида”ги фармони.

2.2 Ўзбекистонда театр ва музика санъатини янада ривожлантиришни қўллаб - қувватлаш ва рағбатлантириш чора-тадбирлари тўғрисида: Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. – 1995. – 20 октябрь //Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси. -1995. -№ 10-11. - б. 42-43.

2.4. Ўзбекистон бадиий Академиясини ташкил этиш ҳақида: Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. - 1997. – 23 январь // Хабарнома. -№ 1(25). – б. 50-51.

2.5.Ўзбекистон театр санъатини ривожлантириш тўғрисида: Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. – 1998. - 26 март // Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси. – 1998. -№ 4. - б. 5-9.

2.6. Ҳамза номидаги Ўзбек давлат академик драма театрига «Миллий театр» мақомини бериш тўғрисида: Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. – 2001 йил 21 сентябрь //Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси. -2001. -№ 9-10. – б. 189-190.

III.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Қарорлари ва Ўзбекистон Республикаси вазирликларининг ҳуқуқий-меъорий ҳужжатлари

3.1. “Жаҳон адабиёти” журналининг ташкил этиш тўғрисида. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси қарори. 1997 йил 27 февраль // Халқ сўзи. 1997 йил 1 март.

3.2. Олий таълим муассасалари педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси қарори. 2012 йил 26 сентябрь // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. 2012 йил, 39-сон.

IV.Ўзбекистон Республикаси Президенти асарлари

4.1. Каримов И.А. Ўзбекистон буюк келажак сари. –Тошкент. Ўзбекистон, 1999 й.

4.2.Каримов И.А. Баркамол авлод орзуси. Тошкент. Шарқ.. 1999 й.

4.3. Каримов И.А. Империя даврида бизни иккинчи даражали одамлар, деб ҳисоблашар эди. (Президент Ислам Каримовнинг Независимая газета мухбирининг саволларига жавоблари). –Тошкент . Ўзбекистон, 2005 й.

4.4.Каримов И.А. Миллий истиқлол мафқураси-халқ эътиқоди ва буюк келажакка ишончдир. – Тошкент . ўзбекистон, 2000 й. 11-жилд.

4.5.Каримов И.А. Биз танлаган йўл – демократик тараққиёт ва маърифий дунё билан ҳамкорлик йўли. 11-жилд.- Тошкент. Ўзбекистон, 2003 й.

4.6.Каримов И.А. Ўзбек халқи ҳеч қачон ҳеч кимга қарам бўлмайдди.Тошкент. Ўзбекистон, 2005 й.

4.7. Каримов И.А. Юксак маънавият -енгилмас куч –Тошкент.Маънавият 2008 й.

4.8. Каримов И.А. Энг асосий мезон-ҳаёт ҳақиқатини ақс эттириш.Тошкент: Ўзбекистон, 2009 й.

4.9. Каримов И.А. Асосий вазифамиз –ватанимиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини янада юксалтириш. Тошкент. Ўзбекистон, 2010й.

4.10. Каримов И.А. Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида. Тошкент. Ўзбекистон,2011й

V. Дарсликлар, Ўқув қўлланмалар

5.1. Абдусаматов Ҳ. Драма назарияси. – Т.: Ғ. Фулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти, 2000.

5.2. Арасту. Поэтика. Ахлоқи кабр.– Т.: Янги аср авлоди, 2004.

5.3. Бояджиёв Г. От Софокла до Брехта за сорок театралъных вечеров. – М.: Просвещение, 1969.

5.4. Дўстоев Т. Музей ва маънавият. // Ўзбекистон адабиёти ва санъати. 1997. № 32.

5.5. Истиклол ва миллий театр (тўплам). – Т.: Янги аср авлоди, 2002.

5.6. Икромов Х. Замон ва сахна.-Т.:Маънавият, 2010.

5.7. Исломов Т. Тарих ва сахна. – Т.: Ғ. Ғуллом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти, 1998.

5.8. Сайфуллаев Б. Актёрлик маҳорати.-Т: Ған, 2012

5.9.Салимов О. Касбим режиссёр.-Т.: Ғ.Ғуллом, 2009

5.10. Станиславский. Актёрни ўз устида ишлаши.-Т.: Янги аср авлоди, 2010

5.11. Султон И. Адабиёт назарияси. – Т.: Ўқитувчи, 1980.

5.12.Турсунов Т. Саҳна ва замон. – Т.: Янги аср авлоди, 2007.

VI. Интернет сайтлари

6.1. ”Халқ сўзи” газетаси – [www.infoXS/ Uz](http://www.infoXS/Uz).

6.2. “Туркистон” газетаси – www.turkistonsarkor.uz.

6.3. www.mfa.uz.

6.4. www.press-servise.uz.

6.5. www.literature.uz.

6.6. [www.Ziyo net.uz](http://www.Ziyo.net.uz).

6.7. “Ўзбекистон адабиёти ва санъати” газетаси – uzas@mcs.uz.

6.8. Театр” журнали- uzteatr@bk.ru

6.9. “Жаҳон адабиёти” журнали- jahonadabiyoti@list.ru

6.10. www.bimm.uz

6.11. www.dsmimarkaz.uz

МАЪРУЗА МАТНЛАРИ

1-мавзу. Бадий танқид тарихи ва унинг бугунги кундаги кўринишлари

(2 соат)

Режа:

1. Бадий танқиднинг ривожланиш жараёнлари ва воситалари.
2. Бадий танқидда рўй бераётган ўзгарилшларнинг фан ўқитилишини янги босқичлари.
3. Бадий танқид жараёнида педагогик маҳорат ва нутқ маданияти.

Калит сўзлар

1. Талқин- ижодкорнинг нуқтаи-назари
2. Таҳлил- танқидчининг асарни ўрганиш жараёни,
3. Танқид – мутахассиснинг таҳлилий нуқтаи-назари
4. Мавзу – асарга йўналиш берадиган тушунча
5. Ғоя –асар моҳиятига таяниб мавзуни очиш
6. Конфликт- қарама-қарши кучлар курашининг ғояни очишга хизмати

“Бадий танқид тарихини ўрганиш орқали унинг ривожланиш босқичлари ўзлаштирилади. Ривожланиш босқичлари эса, фаннинг такомиллашишидаги воситаларини ўз ичига қамраб олади. Бадий танқидда рўй бераётган ўзгарилшларнинг фан ўқитилишидаги янги босқичлар ўз моҳиятига кўра малака ошириш жараёнида қуйидаги: “Жаҳон ва миллий театр тарихи”, “Драматургия тарихи ва назарияси”, “Тасвирий санъат тарихи ва замонавий масалалари. “Театр декоратив санъати”, “Муסיқа тарихи ва замонавий муסיқий санъати”, “Кино санъати тарихи.” Замонавий жаҳон ва миллий кино санъати”, “Телерадио санъати”, “Анъанавий ва замонавий томоша санъатлари”. “Режиссура ва актёрлик санъати асослари” фанларни бевосита ўзлаштириш билан боғлиқ ҳолда кечади. Тингловчиларнинг педагогик маҳорати ва нутқ маданиятига эътибор қаратиш натижасида камчиликлар бартараф қилинади ва шу билан биргаликда амалий кўникмалари такомиллаштирилади.

“Бадий танқид тарихи ва унинг бугунги кундаги кўриниши” предмети ўз моҳиятига кўра малака ошириш жараёнида қуйидаги фанларни бевосита ўзлаштириш билан боғлиқ ҳолда кечади. “Жаҳон ва миллий театр тарихи”, “Драматургия тарихи ва назарияси”, “Тасвирий санъат тарихи ва замонавий масалалари. “Театр декоратив санъати”, “Муסיқа тарихи ва замонавий муסיқий санъати”, “Кино санъати тарихи.” Замонавий жаҳон ва миллий кино санъати”, “Телерадио санъати”, “Анъанавий ва замонавий томоша санъатлари”. “Режиссура ва актёрлик санъати асослари” шунингдек, эстетика фанини ўзлаштириш ҳам малака ошириш жараёнининг таркибий қисмига киради.

Бадиий танқид тарихи М. Шермухамедов, А. Фитрат, А. Қодирӣ, Ғ. Зафарӣ, А.Чўлпон, А.Сулаймон, З.Башир каби жаид маърифат-парваларидан бошланди. Бу йўналиш М. Рахмонов, Т. Турсунов, М. Қодиров, Т. Баяндиев каби фан докторлари томонидан ривож топди. Театр санъатининг бадиий тахлили эса замондош олимлар С. Турсунбоев, М. Тўлахўжаев, М. Хамидова, Т. Махмудов, Э. Умаров, Э. Мухторов, Х. Икромов, С. Қодирова, Ш. Ризаев, М. Умаров, О. Ризаев, М. Ахмаджонова кабиларнинг тадқиқотларида турли йўналишларга эга бўлди.

Юқорида қайд этилган фанларда тингловчилар санъат ва унинг турлари. Ифода воситалари. Ифода объектлари. Ҳаётийлик, ҳаққонийлик ва бадиийлик тушунчалари. Санъаткор, санъатшунос, устоз, уста, маҳорат каби тушунчаларни тахлили орқали бадиий танқид тарихини англайдилар.

Шунингдек драматургия (пьеса, сценарий, либретто), драма, инсценировка, оғзаки драма, театр, халқ театри, телерадиотеатр, анъанавий театр; кино, телевидения, мусиқа, тасвирий санъат, хореография, рақс музейшунослик каби санъат турларига тегишли тахлилларидан намуналар келтирилади. Уларга тегишли бўлган ижодий мутахассисликларнинг:

- драматург, инсценировкачи; актёр, режиссёр; расом, декоратор, гримёр, бутафор музейшунос, раққоса, балетмейстер, дирижёр, композитор, вокалист, анъанавий ижрочи; гармония, полифония, оранжеровка каби йўналишлар атамалари моҳиятини ўзлаштиради.

Шундай қилиб маърузада талқин, тахлил, табдил каби акс эттириш тушунчалари таянч атамаларига айланади.

Мавзу (тема) тушунчаси ва унинг қўлланиши, мавзу турлари: илмий мавзу, бадиий асар мавзуси, абадий мавзу, даврий мавзу, долзарб (актуал) мавзу, муаммоли мавзу, публицистик мавзу, қизиқарли мавзу, фантастик мавзулар ва уларнинг борлиқни қамраб олиши маъруза асосини ташкил қилади.

Натижада, ижтимоийлик, ижтимоий ҳаёт, бадиий асарнинг ижтимоийлиги, маънавият, маърифат; асарда маънавийлик, маърифийлик, тарбиявийлик тушунчалари мавзуга асосланган ҳолда ёритилади.

Ғоя, асарнинг ғоявийлиги, мавзунинг ғоявий уйғунлиги каби тушунчалар тахлил қилинади. Санъат турлари асарларида ғоявий бадиий уйғунлик ва унинг аҳамияти танқидга асос бўлади.

Навбат мавзу ва ғояни бирлаштирадиган сюжетга келди. Бадиий асар сюжети. Бадиий асар сюжетини (санъат турлари асарларида) аниқлаш. Бадиий асар сюжетининг жозибадорлиги. Жозибадорлик унсурлари: ҳаётийлик, ҳаққонийлик, воқеабандлик, интрига, таъсирчанлик, нафислик, нафосат ёки аксинча ўткирлик, даҳшатли "портлашлар", кутилмаган бурилишлар аниқланади. Сюжет яратишда муаллифнинг позицияси, дунёқараши, интеллекти, фикрлар теранлиги, муаммолилиги, ижтимоий ўткирлигининг аҳамияти тахлил қилинади.

Хатти - ҳаракат. Сюжет яратишда хатти – ҳаракатнинг аҳамияти. К. С. Станиславскийнинг психофизик хатти - ҳаракат ибораси ва унинг моҳияти. Қаҳрамонлар қилмишларини, ғоявий интилишларини баёнда эмас, руҳий ва жисмоний хатти-ҳаракатларда ифодалаш, таъсирчанликнинг бош калити.

Етакчи хатти - ҳаракат (сквозное действие), қарши ҳаракат (контр действие), терминлари ва асар персонажларининг тўқнашувлари орқали ғояси очилиши ҳамда унинг аҳамияти.

Конфликт атамасининг моҳияти. Конфликт драматик ёки бошқа турдаги барча санъат асарларининг ўзаги, уни ҳаракатга келтирувчи куч эканлиги.

Конфликт танланиши ва уни идрок этилиши – ижодкорнинг концепциясини, бадиий асар ғоясини амалга ошиши эканлиги.

Санъат турларида ижтимоийлик, ғоявийлик, мавзу, сюжет, руҳий - жисмоний ҳаракат, етакчи ҳаракат, қарши ҳаракат, конфликт ва коллизиялар каби бадиий асар унсурларини яратилиши ва акс этганлиги тахлили.

Улар жамланиб воқеада акс этади. Воқеа санъат асарларидаги, структура (тизим) ни юзага келтирувчи таянч эканлиги асосланади.

Воқеа - драматик ҳаракатни узлуксиз олдинга суриб, ривожлантириб боровчи, сюжетдаги бурилишларни белгиловчи фаоллик, тифизлик ва шиддат бахш этувчи куч экани.

"Воқеа, муаллиф томонидан ифодаланувчи ғояга асос" - экани (М. Кнебель).

Асосий воқеа - драматик асардаги хатти - ҳаракат қурилмаларининг таянчи.

Бош воқеа (илк вазият) асосий конфликт бошламаси, «тугун».

Воқеалар қатори ва унда биринчи воқеа персонажлар учун курашишга асос бўлади.

Марказий воқеа (Станиславский) етакчи хатти - ҳаракат бўйича кечувчи ўзаро курашнинг энг олий нуқтаси экани. Кульминация.

Финал (хотима), якуний воқеани етакчи хатти - ҳаракат бўйича курашларнинг якунланишини билдирувчилик хусусияти.

Характер ва характерлилик тушунчаси, санъат асари ва унинг персонажларига нисбатан ишлатилиши.

Образ ва образлилик тушунчаси. Образ ва образлилик, характер ва характерлилик хислатларининг умумий уйғунлашуви.

Ижро, яратиш, акс эттириш, ифодалаш, талқин этиш атамаларининг моҳияти ва уни турли санъат асарлари натижаларига нисбатан ишлатилиши. Санъат асарларида ҳаракат тушунчаси ва унинг асар бадиийлигида тутган ўрни ва аҳамияти.

Драматик асарда хатти - ҳаракат. Хатти - ҳаракат драматик асар қаҳрамони қилмишидаги маълум иродавий акт (яъни ҳаракат) экани.

Қаҳрамон хатти-ҳаракатининг келиб чиқиш омиллари. Драматик ҳаракатнинг албатта қарши ҳаракатга тўқнаш келиши.

Станиславский бўйича "етакчи" (сквозное действие) ҳаракат ва қарши (контрдействие) ҳаракат тушунчаларининг моҳияти. Асарда қарши (контрсквозной) ҳаракатнинг йўқлиги ва унинг оқибатлари. Хатти-ҳаракатнинг драманинг структураси(тизими)ни юзага келтирувчи асосий ўзига хосликлари: силжишлар, кризислар, конфликтлар ва кутилмаган бурилиш ҳолатлари. Уларнинг персонажлар тақдирида кутилмаган метамарфоза(яъни ўзгариш)ларга олиб келиш хусусиятлари.

Диалоглар, уларнинг турлари, ахборот -информацион функцияси, жанрларда устунлик қилувчи ҳаётий - маиший ва илмий - фалсафий диалоглар билан драматик диалоглар ўртасидаги тафовут ҳақида.

Реплика ва унинг моҳияти. Репликалар персонажларнинг хатти - ҳаракат фаоллигига олиб келиш хусусияти.

Психо-физик ҳаракат ва унинг моҳияти мураккаб муаммолар содда ҳаракатларда ифодаланишининг улуғлиги ҳақида.

Хатти-ҳаракат санъат турларида ифодаланишининг ўзига хосликлари: мусиқа, тасвирий санъат, рақс ва хореография, театр, кино, телерадио, клип ва саунтреклар.

Бадиий асар композицияси ва унинг моҳияти. Бадиий асарларнинг композицион яхлитлиги.

Жанр тушунчаси. Бадиий асар жанрлари; лирика, эпос, комедия, драма трагедия. Асарда акс эттирилаётган воқеликни ўзига хослиги ва унга нисбатан муаллиф (драматург, бастакор, композитор, рассом ва ҳоказо) муносабатининг характери билан шартланган композицион тизим бирлиги жанрнинг ижтимоий функцияси; жанр - муаллифнинг ғоявий-эстетик позицияси.

Асосий драматик жанрлар: трагедия ва комедия. Трагедия келиштириб бўлмас кучлар ўртасидаги конфликтга асосланиб, қаҳрамоннинг ўлими ёки кескин мағлубияти билан тугаши. Трагедияда мавзу кўламининг (глобаллиги) йириклиги ва албатта ижтимоий эканлиги.

Комедияда коллизия ва характерлар кулгили шакл ёки комик эффект билан суғорилиши. Комедиянинг ижтимоий функцияси. Гротеск, гипербола, карикатура кулгили (комик) характеристиканинг эффектли воситаси экани. Комедиянинг турлари ва хусусиятлари. Трагикомедия ҳақида.

Драма ҳақида. Драма асосида жиддий, мураккаб ва ўткир характер конфликтлари ёритиши, аммо финалда улар драматик, фалсафий ечим топиши.

Драма қаҳрамони трагедия қаҳрамонига нисбатан глобал муаммоларни акс эттирмайдиган хусусий шахс ва у замона масласини кўтаради. Драмада даврнинг ижтимоий - маиший садоси эшитилиб туради, лекин, тўғридан - тўғри ижтимоий тарихий катаклизмалар магистрალიга бостириб қирмайдиган коллизия ва конфликтларга мурожаат қилинади.

Психологик драма, мелодрама, тарихий драма, маиший драмаларнинг бугунги кундаги кўриниши. Уларнинг масалалари, ечимлари ва истикболи.

Тингловчиларга назарий билимлар - бадиий таҳлил ва танқидчиликнинг туғилиши ва шаклланиши жараёнига тарихий ёндошув асосида ва илмий ўрганиш воситасида берилади. Бадиий таҳлил ва танқидчиликнинг мустақил ижодий фаолият даражасигача босиб ўтган йўлини, босма матбуот юзага келгандан буён ривожланиш жараёнини умуминсоний маданият тараққиётига ҳисса бўлиб қўшилган намуналарни ўзлаштириш ва уларни консептлаштириш усули қўлланилса мақсадга мувофиқ бўлади.

Шу жараёнда санъат асарини танқид қилишнинг бирдан бир самарали услуби тизимли таҳлил эканлиги ва у XX асрга келиб қарор топгани, натижада ижодкор ва жамият орасидаги алоқадорлик тушунчалари ҳам илмий сингдириб борилади.

Назарий саволлар

1. Бадиий танқиднинг ривожланиш жараёнлари ва воситалари.
2. Замонавий танқид ва тақриздаги ўзгаришларнинг қиёсий таҳлили.
3. Санъат асарини ташхис этиш.
4. Бадиий дидни тарбиялаш тамойиллари.
5. Илмий ва ижодий изланишлар услубиёти.

2-мавзу. Анъанавий услубларнинг бойиши ва модернизациялашиши.

Режа

1. Анъанавий услубларнинг замонавий услублар билан синтези.
2. Фаннинг бошқа ижтимоий – гуманитар фанлар тизимидаги ўрни.
3. Бугунги кунда бадиий танқид фанининг тадқиқот предмети.

Калит сўзлар

1. Ҳатти-ҳаракат- мавзу ва ғояни сахнавий ифодаси
2. Композиция – асарнинг бадиий қурилиши
3. Услуб – муаллифнинг ўзига хос ифода воситалари
4. Модернизация – замон руҳига мос ўзгаришлар киритиш ва янгилаш
5. Инновация – ўқув жараёнига янгилик киритиш
6. Интерактив – тингловчиларни фаоллаштириш

Анъанавий услублар танқиди ва тахлили аввало театр санъатида бошланди. Театр санъати борлиқни бадиий акс эттириш воситаларидан бири бўлиб, томоша санъатининг ўзига хосликларини ёритади. Глобаллашув жараёнида анъанавий услубларнинг замонавий услублар билан синтези тезлашди ва такомиллашди. Натижада санъат турларининг ўзига хос бадиий танқид услуби ва уларнинг назарий ҳамда амалий аҳамиятини очиб берадиган тушунчалар пайдо бўлди.

Режиссура - спектакл яратиш санъати. Режиссёр - театр жамоасининг раҳбари. У спектакл яратувчи барча ижодий ходимларнинг меҳнатини ягона ғоявий - бадиий фикр ва шакл атрофида мужассам этиб асар яратувчи ижодкор, раҳбар. Шунингдек, техник ходимларнинг спектакл яратишдаги роли.

Драматургия -театр санъатининг асоси. Спектакл бу драматург асарини сахнавий талқини экани. Драматик асар мазмуни ва ғояси. Пьесанинг бош ва қўшимча мавзу(тема)лари. Ғоя -асарнинг бош фикри экани. Персонажлар характерини уларнинг қилмишларини сахнадаги хатти - ҳаракатлари орқали очилиш зарурати. Драматик асарнинг бадиий ўзига хосликлари образлар тузилиши, пьеса композицияси, унинг тили ва жанри.

Муаллиф стили пьесанинг ғоявий-бадиий ўзига хосликларининг йиғиндисидир. Эълон қилинган репертуар театр жамоасининг ғоявий ҳамда ижодий фаолиятини ифодаловчи ойна ва актёрлар қудратини намоён қиладиган мезон.

Замонавий ўзбек пьесалари олдида қўйиладиган талаблар: ҳаётни ҳаққоний акс эттириш мустақиллик ғояларини сингдириш, ўтмишимиз ва бугунги кунимизга таҳлилий ёндашиш ютуқларни ва қадриятларни тан олган ҳолда мустақил Ўзбекистон тараққиёти учун тушов бўлиб турган кўринишларга танқидий ёндашиш.

Профессионал театр жамоалари ва уларнинг турлари. Халқ ва хаваскорлик театрлари. Антреприза. Замонавий "Бродвей" типидagi театрлар. Хусусий театр ва театр студиялар.

Замонавий профессионал театрлар учун репертуар тузишнинг асосий принциплари:

- пьеса мавзуининг актуаллиги;
- драматик асоснинг юксак ғоявий - бадиий даражада бўлиши;
- қўйилмоқчи бўлган асарни жамоанинг қизиқишлари ва

имкониятларига мослиги;

- ўзбек ва чет эл мумтоз асарларининг замонавий театр жамоалари репертуари учун аҳамияти;

- адабий асарлар ва хужжатлар асосидаги фактлар инсценировкаси.

Театр санъатининг компонентлари. Актёр спектаклда марказий фигура. Спектакл ғоясини актёрлар яратган сахнавий образлар орқали очилиши. Спектакл яратиш жараёнида актёр маҳоратини таянч нуқтага айланиши.

Рассом спектаклни яратувчиларидан бири экани. Спектаклнинг ғоявий - бадиий фикрини очишда сценографиянинг аҳамияти. Сценографиянинг режиссёр фикрига мослиги. Ёритиш, ранг, кийим - кечак, бутафория партитураларининг спектакл бадиий яхлитлигидаги ўрни.

Драматик спектаклда мусиқа. Спектаклда мусиқа ишлатишнинг турли - туман принциплари. Спектакл учун мусиқа яратиш борасидаги композиторнинг ишлари, изланишлари, топилмаси ва талқини.

Режиссёр спектаклнинг ғоявий ҳамда бадиий ташкилотчиси. Режиссёрнинг асосий вазифаси - драматик асарга сахнавий ҳаёт бериш экани. Режиссёр томонидан спектакл мазмунини, унда акс эттирилган даврни ҳар томонлама ва чуқур таҳлил қилиб, ғоявий - бадиий фикри (замысл)ни намоён этиш.

Режиссёр дунёқараши ва унинг бадиий маданиятини драматик асарни идрок этиб, спектакл ғоявий-бадиий фикрини талқин этишдаги роли. Постановка режасида режиссёр ўз фикрини амалга ошириш тизими.

Режиссёрнинг актёрлар билан сахнавий образлар яратишдаги иши. Спектакл образи ва ғоявий - бадиий тўлақонлилигини юзага келтиришда режиссёрнинг рассом билан, композитор ва бошқа ижодкорлар билан ҳамкорлигининг аҳамияти.

Режиссёр ижодий раҳбар сифатида жамоадаги касбий, ғоявий ва ижодий тарбияга ҳамда маънавий муҳитга масъуллиги.

Режиссура санъати ривожининг асосий этаплари. Режиссуранинг ижодий касб сифатида тикланиши. Шекспир, Мольер, Гольдони ижодларида режиссура элементлари. Л. Кронег раҳбарлигидаги Мейнинген театри (XIX аср иккинчи ярми)да режиссура касб сифатида юзага келиши.

Мейнингенчиларнинг К. С. Станиславский изланишларига таъсири.

Машҳур ғарб режиссёрлари А. Антуан, М. Рейнгардт, А. Федотова, А. Ленский, К. С. Станиславский, В. Немирович - Данченко, Г. Крэг, В. Мейерхольд, Е. Вахтангов, А. Тоиров, Г. Товстаногов, О. Ефремов, А. Эфрос ва бошқа улуғ устозларнинг режиссура касбини узил кесил шакллантириб, кечинма санъати мактабининг яратилиши ва ривожланиши.

Ўзбек театри ва режиссёрлик мактабининг ривожланиш этаплари ва намоёндалари.

Актёрлик санъати реалистик анъаналари ва Станиславский системаси. Ҳаётий ҳақиқат, реалистик сахна санъатининг асоси. Актёрнинг асар қаҳрамони қилмишлари, фикрлари ва ҳис-туйғулари билан яшай билиши ҳаққоний сахнавий образ яратишнинг асосидир.

Актёрлик санъатидаги асосий икки йўналиш:

- намоёниш этиш санъати;

- кечинма санъати. Ҳар икки йўналишнинг улуғ вакиллари.

Станиславский системасининг ғоявий бадиий илдизлари ва унинг асосий қоидалари:

- ҳаракат сахна санъатининг асосидир;

- ҳаракат бирор мақсадни амалга оширилишига қаратилган органик психофизик жараёндир;

- берилган шарт-шароитда мақсадга мцувофик хатти-ҳаракат ижоднинг бошланишидир;

- кураш ва қаршиликларни енгиш, актёр ҳаракатини ривожлантирадиган зарур шартидир.

Станиславский системасининг асосий бўлимлари:

- сахнада ҳаққоний ҳаракат қилиш учун зарур хислатларни ўзида тарбиялаши, актёрнинг ўзи устидаги иши:

- актёрнинг рол устидаги иши;

- актёрнинг рол устида ишлаш жараёнида ўз устида ишлашидан иборат.

Актёрлик санъатининг асосий элементлари: мушаклар эркинлиги; сахнавий диққат; тасаввур; ишонч; берилган шарт – шароитда мақсадли ҳаракат қила олиш; сеҳрли "агарда"; ҳиссий хотира; жисмоний хатти – ҳаракат хотиралари; самимийлик; кузатувчанлик; бадихагўйлик; партнёр билан мулоқатга кириша олиш; ички ва ташқи темпоритм ва ҳоказолар. Импровизацион (бадиҳавий) қобилият ва унинг актёр маҳоратидаги ўрни.

Муסיқа санъати. Муסיқий драматургия моҳияти, уни яратиш ва тушунишдаги умумийлик ва ўзига хосликлар. Энг кенг тарқалган муסיқий жанрлар: кўшиқ, ашула; -опера (лирик опера, ҳажвий опера), балет, ўзбек муסיқали драмаси ва комедияси; симфоник муסיқа (симфония, увертюра, сюита, поэма в. б.); камер муסיқаси (квартет, квинтет, романс)

Жўр овозлик (дуэт, трио, квартет ва ҳ. к). Ансамблда ижро; мелодия, гармония, полифония терминлари. Соз ижро маҳорати, овоз ижро маҳорати. Якка соз, ансамбл ва оркестр ижролари. Ансамбл ва оркестр ижролари. Муסיқий асарларни таҳлил қилишдаги умумийлик ва ўзига хосликлар. Тема, сюжет, ғоя ифодаси ва маҳорат масалалари.

Мусиқали театр, ифода воситалари: умумийлик ва ўзига хослик. Муסיқий театрда синкретизм ва синтетизм. Муסיқий театр спектаклларининг таҳлили ва танқидидаги умумийлик ва ўзига хослик.

Тасвирий санъат: тасвирий санъатда драматургик моҳият ва унинг намоён бўлиши; тасвирий санъат ифода воситалари; тасвирий санъатда мавзу, сюжет, ғоя ифодасининг, ўзига хосликлари.

Тасвирий санъатнинг асосий тур ва жанрлари: (тур) рангтасвир (живопис), графика, ҳайкалтарошлик, амалий безак санъатлари, архитектура (меъморлик); (жанр) портрет, манзара, натюрморт, аллегория, тарихий ва тарихий батал (жанг), маиший ва ҳоказолар ҳақидаги умумий тушунчалар. Тасвирий санъатда маҳоратнинг акс этиши ва ўзига хосликлари. Тасвирий санъат ҳақида таҳлилий фикр юритишда бошқа санъатлар билан умумийлик ва ўзига хосликлар.

Рақс ва хореография санъати: Рақс ва хореографияда драматургик моҳият ва унинг намоён бўлиши. Рақс ва хореография санъатининг ифода воситалари. Рақс ва хореографияда мавзу, сюжет ва ғоя ифодасининг; ўзига хосликлари. Рақс ва хореография санъатининг асосий тур ва жанрлари. Улар ҳақида умумий тушунчалар. Рақс ва хореографияда маҳоратнинг акс этиши, ўзига хосликлари. Рақс ва хореография санъати номерлари устида таҳлилий фикр юритишда бошқа санъатлар билан умумий ва ўзига хос қонун - қоидалари.

Музей ва музейшунослик унинг долзарб масалалари. Ҳар бир корхона ва муассасалар ўзининг шахсий музейига эга бўлиши керак. Уларни музейшунос мутахассислар билан таъминлаш ва уларни малакасини ошириш. Музейшуносларнинг ўзига хос услубларини умумлаштириш, назарий асосларини бойитиш ва янгиликларни тарғиб қилиш.

Анъанавий услубларнинг бойиши ва модернизациялашиши қуйидаги омилларга боғлиқ. Спектаклни таҳлил этиш маҳорати нафақат театр танқидчиси, тарихчиси ёки маъмурий ходимларига балки санъатшунос журналистга ҳам ниҳоятда зарурдир.

Замонавий спектакл одатда мураккаб синтетик асар шаклида намоён бўлади. Чунки у, қатор санъатларни ўзида мужассам этади. Шунинг учун спектакл таҳлили ва танқиди учун унинг асосий компонентларини аналитик кўриб чиқиш зарур. Бу компонентлар қаторига драматургик асар, режиссура, актёр ижроси, бадиий – декорация жиҳозлар, мусиқа, хор, пластика ва хореография киради.

Шу билан бир қаторда, компонентлар ажралган ҳолда эмас, балки яхлит бадиий синтез сифатида, ўзаро алоқада кўриб чиқилмоғи талаб этилади. Натижада спектаклнинг "олий мақсадини" ифода этиш учун қай даражада хизмат қилаётганлиги аниқланади.

Спектаклга ғоявий ва ҳаётгий мазмун берувчи, унинг стилистикасини белгиловчи драматургик асар жанр принциплари асосида таҳлил этилади. Аммо, бу таҳлил энди мустақил характерда бўлмай, балки бутун спектаклга мувофиқлаштирилган тарзда далилланган, қисқа ва умумлаштирилган ҳолда бўлади. Танқидчи ўз таҳлилида асосий эътиборини пьеса постановкасида ёрқин ривож топган томонларига, хислатларига ва образларига қаратади.

Агар спектакл проза ёки поэзия асарининг инсценировкаси асосида кўйилган бўлса унда инсценировканинг шакли, характери ва аслига мослиги баҳоланади.

Спектаклни таҳлилий ва танқидий кўриб чиқишда энг қийин иш режиссёр ишини таҳлил этиш ҳисобланади. Режиссёрнинг вазифаси - пьеса асосида ва ўзининг ғоявий ечимига мос спектаклнинг бадиий шаклини, воқеа унинг атмосфераси (муҳити)ни яратиш, унинг компонентларини бирлаштириб ягона бадиий яхлитлик ҳосил қилишдир.

Спектаклнинг постановкачи - режиссёри зиммасига: пьесани талқин қилиш; сахнани планировкалаш; рассом билан ҳамкорликда спектаклнинг томошавий образини яратиш; спектаклнинг вақт нуқтаи назаридан композициясини яратиш (яъни кулминация дақиқаларини аниқлаш; спектакл ва унинг алоҳида сахналари темпо - ритминини белгилаш ва ҳоказо) киради. Шунингдек, спектакл композициясининг майдон нуқтаи назаридан ечилганлиги, яъни ва оммавий сахналар мизансценалар қурилиши, композитор билан спектакл мусикаси устидаги ишлари ҳам ёддан чиқмаслиги лозим. Лекин режиссёр фикрини ифодаловчи энг асосий восита актёрлар ижроси ҳисобланади.

Агар классик асар асосидаги постановка таҳлил этилмоқчи бўлса, энг аввало режиссёрнинг ва спектаклнинг барча иштирокчилари талқинидаги замонавийлик нималарда ифодаланганлигини ва бундай талқин замона руҳи ҳамда мазмунига мос ёки зидлигини белгилаб олмоқ зарур.

Режиссёрнинг муҳим ифода воситаларидан яна бири мизансцена - актёрларнинг сахнада мақсадга мувофиқ жойлашуви ва ҳаракати ҳисобланади. Шу боис тингловчилар мизансценаларда персонажларнинг мулоқоти, спектаклнинг "олий мақсади" қанчалик ифодаланганлигини очиб бериши керак. Шунингдек, халқ тимсоли бўлган оммавий сахналарнинг (агар улар бўлса) спектаклдаги ғоявий ва композицион ўрни, қирилиш услуби, уларнинг бош қаҳрамонлар билан, хатти - ҳаракатининг умумий йўналишига алоқадорлиги ҳам аниқлаб, баҳоланади.

Юқоридаги босқичлар санъат асарининг замон руҳига мос модернизациялашганлигини белгилайди.

Назарий саволлар

1. Бадиий танқиднинг ривожланиш жараёнлари ва воситалари.
2. Замоनावий бадиий танқид ва танқидчилар.
3. Санъат тақризида замоनावий баён воситаларидан фойдаланиш услублари.
4. Замоनावий танқид ва тақриздаги ўзгаришларнинг қиёсий таҳлили.
5. Санъат асарини ташхис этиш.
6. Санъат асарларининг замоनावий жанр ва кўринишлари
7. Санъатшунослик фанларини ўқитишда янги педагогик технологиялардан фойдаланиш
8. Ўзбекистонда санъат турлари ва уларнинг ривожланиши
9. Ҳозирги босқичда Ўзбекистонда санъатшуносликнинг умумий ҳолати, муаммолари, уларни ҳал этиш йўллари
10. Жамиятни маънавий ахлоқий ва тарихий маданий ривожлантириш жараёнида бадиий танқиднинг ўрни.

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

3-мавзу. Бадиий танқид фанини ўқитишда содир бўлаётган инновациялар ва улардан фойдаланиш (2 соат)

Режа:

1. Бадиий танқид фанини ўқитишда содир бўлаётган инновациялар
2. Таълим сифатини яхшилашга хизмат қилувчи омиллар.
3. Бадиий танқидда рўй бераётган ўзгаришлар
4. Замоनावий оқим ва йўналишларнинг турлари.

Ақлий ҳужум: мавзу бўйича саволлар берилади ва жавоблар мунозара баҳс шаклида тингланади, тингловчилар жавоби ва аудитория муҳити шу тарзда бошқарилади ҳамда баҳоланади.

Б/Б/Б (Биламан/Билишни хоҳлайман/Билдим) жадвали орқали тингловчиларга саволлар тарқатилади. Тингловчилар томонидан жадвал тўлдирилади ҳамда жавоблар натижаси аудиторияда муҳокама қилинади.

Ақлий ҳужум усули

Ақлий ҳужум (брейнстроинг-ақллар тўзони) – амалий ёки илмий муаммолар ечиш ғоясини жавоавий юзага келтириш.

Ақлий ҳужум ва масалани ечиш босқичлари

1. Мустақил фикрланг хаёлингизга келган барча ғоя, фикрларни қоғозга ёзинг.
2. Барча ғоя ва фикрларни ёзинг, агар улар такрорланаётган бўлса, махсус белги қўйинг.
3. Ғояларни баҳоланг.
4. Энг мақбул ғоя гуруҳ ғояси сифатида шакллантиради.
5. Барча ёзилган ғоялар гуруҳ муаммосини ечиш учун гуруҳлаштириш мумкин.
6. Гуруҳнинг умумий жавоби шакллантирилади.

Ақлий ҳужум учун бериладиган саволлар

1. Бадиий танқиднинг ривожланиш жараёнлари ва воситалари.
2. Замонавий бадиий танқид ва танқидчилар.
3. Замонавий танқид ва тақриздаги ўзгаришларнинг қиёсий таҳлили.
4. Санъат асарини ташхис этиш.
5. Бадиий дидни тарбиялаш тамойиллари.
6. Илмий ва ижодий изланишлар услугиёти.
7. Маданият ва санъат тарихи фанларини ўқитишда замонавий ахборот технологияларидан фойдаланиш имкониятлари.
8. Миллий театр эстетикаси
9. Музейшунослик масалалари

4-мавзу. Таълим сифатининг яхшиланишига хизмат қилувчи омиллар. (2 соат)

Режа:

1. Бадиий танқиднинг ривожланиш жараёнлари ва воситалари.
2. Бадиий танқидда рўй бераётган ўзгаришларнинг фан ўқитилишини янги босқичларида акс этиши.

Кластер усули: Таянч сўз берилади; Барча тингловчилар шу сўз бўйича хаёлига келган ҳамма сўзларни ёзадилар. Ёзилган сўзлардан боғланадиганларини белгилайди. Таянч сўзнинг мазмунини ёритади. Дарс давомида ўрганилиши лозим бўлган муаммолар тингловчиларга маълум қилинади ва улар дарс давомида тушунтириб берилади.

1-жадвал

2-жадвал

Назарий саволлар

1. Санъат асарларининг замонавий жанр ва кўринишлари
2. Санъатшунослик фанларини ўқитишда янги педагогик технологиялардан фойдаланиш
3. Ўзбекистонда санъат турлари таҳлили ва танқиди.
4. Санъатшунослик ва театршуносликнинг умумий ҳолати, муаммолари, уларни ҳал этиш йўллари
5. Жамиятни маънавий ахлоқий ва тарихий маданий ривожлантириш жараёнида танқиднинг ўрни.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Арасту. Поэтика. Ахлоқи кабр.– Т.: Янги аср авлоди, 2004.
2. Абдусаматов Ҳ. Драма назарияси. – Т.: Ғ. Ғулом, 2000.
3. Турсунов Т. Саҳна ва замон. – Т.: Янги аср авлоди, 2007.
4. Абулқосимова Х. Кинотеледраматургия асослари. – Т.: Фан, 2009.
5. Муҳаммад Ҳ. Сценарийнавислик маҳорати – Т.: Муסיқа, 2009.
6. Икромов Ҳ. Давр ва театр – Т.: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2009.
7. Баяндиёв Т. Санъат масалалари – театршунос нигоҳида – Т. 2009.

Бадиий танқид фанини модернизациялаш модулидан
ТЕСТ САВОЛЛАРИ

1. Театрнинг томошабин кўриши учун яратган асари қандай аталади?

- А) Томоша
- *Б) Спектакл
- В) Драма
- Г) Сценарий

2. Театр нима?

- *А) Томошагоҳ, ҳаётни акс эттирувчи санъат тури
- Б) Томошалар қўйиш билан шуғиланадиган муассаса
- В) Томоша кўрсатадиган майдон
- Г) Барча жавоблар тўғри

3. “Алишер Навоий” пьесасининг муаллифи ким?

- А) А.Қаххор, Ойбек
- *Б) Уйғун, И.Султонов
- В) Т.Тўла, Уйғун
- Г) О.Ёқубов, П.Қодиров

4. Театр асосда нималар ётади?

- А) Репертуар, драма, пьеса, сахна нутқи
- Б) Тасвирий санъат, Мусиқа, сахна безаги
- *В) Оғзаки ёки ёзма драматургия
- Г) Меъморлик, декорация, Мусиқа

5. Саҳна асарининг асоси нима?

- А) Ғоя
- *Б) Пьеса
- В) Образ
- Г) Сюжет

6. Ўзбек миллий профессионал режиссурасининг асосчиси ким?

- А) Авлоний
- Б) Бехбудий
- *В) Маннон Уйғур
- Г) Музаффар Мухаммедов

7. Ўзбек саҳнасида шох Эдип ролини ким ўйнаган?

- А) Т. Азизов
- *Б) Ш.Бурҳонов
- В) Ё. Аҳмедов
- Г) У. Тиллаев

8. Жадидлар театри қачон ташкил топди?

- А) 1906 йил
- Б) 1916 йил
- *В) 1914 йил
- Г) 1918 йил

9. Кечинма санъати ижро усулининг асосчиси ким?

- А) Нимирович Данчнко
- *Б) Константин Станиславский

В) Евгений Вахтангов

Г) Бертольд Брехт

10. Чайка асарининг муаллифи ким?

А) Максим Горький

*Б) Антон Чехов

В) Александр Островский

Г) Лев Толстой